

стандартизації, сертифікації та якості»: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uas.org.ua/ua/services/standartizatsiya/tehnichni-komiteti-ukrayini/nakazi/2018-2/traven/>.

4. Наказ Мінекономрозвитку України від 23.02.2018 № 249: веб-сайт Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uas.org.ua/ua/services/standartizatsiya/dk-004-2008-ukrayinskiy-klasifikator-normativnih-dokumentiv/>.
5. Рувін О. Г. Експертна методика як вид видання, його зміст та структура у світлі міжнародних стандартів управління якістю, адаптованих в Україні / О. Г. Рувін, Ю. І. Палеха, А. О. Полтавський, М. Є. Бондар // Криміналістика і судебна експертиза: міжвед. науч.-метод. сб. / Минюст Украины; отв. ред. Ємельянова. — К., 2012. — Вып. 57 — С. 3–9.

Самойленко О. А.

Національний університет «Одеська юридична академія»
доцент кафедри криміналістики,
кандидат юридичних наук, доцент

КАТЕГОРІЯ «ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ» В КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ НАУЦІ

Криміналістика досліджує злочин як результат суспільно-небезпечної діяльності людини [1, с. 5–20]. Людина-злочинець виступає джерелом злочинної діяльності, саме тому особа злочинця є важливим елементом криміналістичної характеристики злочину.

В процесі філософського осмислення сенс поняття особа розкривається співвідношенням індивідуального та соціального, загального та одиничного: пересуванням від загально-абстрактного (індивід) через особливе (індивідуальність) до конкретного (особа) [2, с. 347; 3, с. 15]. Для характеристики останньої — конкретної особи — Кантом І. була запропонована система трьох груп ознак, зокрема: 1) завдатки тваринності людини як живої субстанції, що можна підвести під загальну рубрику фізичного й чисто механічного самолюбства, тобто такого, для якого не потрібно мати розум; 2) завдатки людяності, які можна підвести під загальну рубрику фізичного, але порівняльного самолюбства (для чого вимагається розум), а саме, схильність судити про себе як про щасливого або нещасного тільки в порівнянні з іншими; 3) завдатки особи як суті істоти розумної та здатної відповідати за свої вчинки [4, с. 96]. Ця система була покладена в основу виділення в багатьох науках трьох груп ознак особи: біологічних, психологічних та соціальних.

Криміналісти запозичили кантівську систему ознак особи повною мірою при характеристиці особи злочинця. Традиційним в криміналістиці став опис особи злочинця у системі трьох груп ознак: 1) біологічні, що включають статеві, вікові, анатомічні, фізіологічні й інші ознаки; 2) психічні, що свідчать про інтелект, емоційну і волюву сфери індивіда; 3) соціальні, що характеризують його суспільний статус, професійну належність, родинний стан, місце проживання, рід занять, взаємини з іншими людьми тощо [5, с. 105].

Втім, такий підхід має надто описовий характер, тому втрачає сенс з позицій прагматичного значення криміналістичної характеристики та її окремих елементів. До того ж, якщо мова у криміналістичному дослідженні йде про систему ознак особи злочинця, то системно вони можуть бути визначені лише при характеристиці конкретної особи злочинця, наприклад, з метою профілактичної дії на неї, а не індивіда (загального абстрактного чи типового злочинця). В цьому контексті окремі науковці писали про потребу визначення дослідником спрямованості (мети) надання характеристики особи злочинця [6, с. 102].

Будь-яка злочинна діяльність відбувається за відповідними закономірностями, які обумовлюються об'єктивними і суб'єктивними чинниками, та відбивається в слідах [7, с. 51]. Останні за своєю природою можуть бути різноманітними. Сліди злочину відображаються і на предметах матеріального світу, створюючи при цьому так звані матеріальні сліди, і у свідомості очевидців, створюючи ідеальні сліди. Оскільки слідчий за слідами встановлює не лише подію минулого, а й особу, яка приймала в ній участь, то особливий практичний сенс будуть мати ті ознаки злочинця, що зумовлюють виникнення певних комплексів слідів. Так, на думку Г. А. Матусовського в залежності від види злочину відбувається конкретизація елементів криміналістичної характеристики, наприклад, такий її елемент як «особа злочинця» може містити лише компоненти, які пов'язані з психологічними чинниками і впливають на формування і здійснення злочинних цілей [8].

Вважаємо, що при розробленні криміналістичної характеристики як складової практично обґрунтованої методики розслідування певної категорії злочинів повинен бути відображений фактичний взаємозв'язок особи злочинця та типових слідів вчинення злочинів певного виду. Тому не вся сукупність ознак особи злочинця має криміналістичне значення, а лише така, що зумовлює відповідну слідові картину, що дозволяє суб'єкту розслідування висунути обґрунтовані припущення (версії) про винних осіб.

Перелік використаних джерел

1. Карпов Н. С. Злочинна діяльність: Монографія. К.: Семенко Сергія, 2004.
2. Петрусенко В. Л. Філософія: курс лекцій. 2-е видання, виправлене і доповнене К.: Каравела; Львів: Новий світ-2000, 2002.
3. Валуйська М. Ю. Кримінологічна характеристика особистості злочинців, що вчинили умисні вбивства при обтяжуючих обставинах: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.08 Х., 2002.
4. Кант И. Трактаты и письма: Пер. с нем. М.: Наука, 1980.
5. Тіщенко В. В. Концептуальні основи методики розслідування корисливо-насиленницьких злочинів: дис... докт. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2003.
6. Ахмедшин Р. Л. Криминалистическая характеристика личности преступника. Томск: Из-во Томс. Ун-та, 2005.
7. Лук'янчиков Є. Д. Інформаційне забезпечення розслідування злочинів дисертація дис... докт. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2003.
8. Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ. Х.: Консум, 1999.

Стародубов С. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»
здобувач кафедри криміналістики

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НП УКРАЇНИ ТА УСТАНОВ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ ПІД ЧАС РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ МИНУЛИХ РОКІВ

Вивчення практики роботи підрозділів НП України, свідчить, що протягом останніх років стабільно високим залишається відсоток нерозкритих злочинів, які після закінчення відповідного звітного періоду потрапляють до категорії «нерозкритих злочинів минулих років». Безумовно, що вказана ситуація зумовлена різними чинниками як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, зокрема: зростанням професіоналізму окремих категорій злочинців; значною завантаженистю слідчих Національної поліції України; значними законодавчими обмеженнями ініціативності та реалізації принципу наступальності у діяльності оперативних підрозділів; неналежним виконанням своїх професійних обов'язків окремими працівниками слідчих підрозділів та відсутністю достатнього досвіду розслідування складних та особливо складних кримінальних проваджень. Крім того, необхідно

звернути увагу й на відсутність остаточно сформованої криміналістичної методики розкриття та розслідування злочинів цієї категорії.

У попередніх наукових роботах ми звертали увагу на окремі організаційно-тактичні особливості розкриття та розслідування злочинів минулих років. Не викликає заперечень, що розкриття та розслідування злочинів минулих років вимагає організації ефективної взаємодії між підрозділами НП України, так і між оперативними підрозділами карного розшуку та оперативними підрозділами органів і установ виконання кримінальних покарань. Вивчення матеріалів практики свідчить, що значна частина злочинів минулих років розкривається за інформацією отриманою від оперативних підрозділів місць позбавлення волі, що доволі закономірно оскільки:

— після вчинення злочину, який залишився нерозкритим, особа доволі часто притягується до кримінальної відповідальності за вчинення інших злочинів, що особливо характерно для ситуативних рецидивістів, які вчиняють різнопланові злочини майнового характеру для задоволення примітивних життєвих потреб. Більше того, такі особи не маючи постійного місця проживання та стійких соціальних зв'язків вчиняють злочини у різних адміністративно-територіальних одиницях;

— після спливу певного часу, знаходячись у місцях позбавлення волі злочинці доволі часто демонструють відповідні «докази поведінки», зокрема розповідають іншим засудженим про вчиненні ними злочини, за які вони не притягувались до кримінальної відповідальності; описують свої навички щодо вчинення злочинів унікальними та кваліфікованими способами тощо.

У зв'язку з цим, необхідно охарактеризувати окремі моделі співпраці між оперативними підрозділами карного розшуку та установ виконання кримінальних покарань у розкритті злочинів минулих років, які мають свою специфіку у контексті окремих оперативно-тактичних ситуацій, які склались. Так, у якості поширеної ситуації можна виокремити — *у працівника оперативного підрозділу наявна перевірена оперативна інформація щодо вчинення нерозкритого злочину конкретною особою, яка знаходиться у місцях позбавлення волі. У даному випадку, у контексті організаційно-тактичної взаємодії працівником оперативного підрозділу установи виконання кримінальних покарань слушно:*

— забезпечити перекриття вказаного засудженого за допомогою негласних працівників з метою: а) отримання додаткової інформації про минулу злочинну діяльність особи під час знаходження на волі; б) кримінальні та соціально корисні зв'язки засудженого, які невідомі оперативним підрозділам; в) місця його тимчасового проживання та переміщення під час перебування на волі тощо;